

VIGRED * VESTNIK * PROSVETNI ODER

ŠT. 7.

LJUBLJANA, JULIJ 1944

LETO XXIII.

V. Z.:

Marijina božja pota

(To predavanje je opremljeno s 50 slikami, ki se dobe pri Prosvetni zvezi)

1. Karmel

Ko je leta 1937. skupina slovenskih duhovnikov potovala v Sveto deželo, je plavala naša ladja pet dni po Sredozemskem morju. Željno smo pričakovali, da bi zagledali sveto zemljo. In res, peti dan v jutru se je zasvetila na gori Karmel nad Hajfo lepa Marijina cerkev z močnim samostanom. Že sveto pismo nam opeva lepoto Karmela. Med oljčnimi gaji, visokimi cipresami, med vinogradi in opojno dišečimi grmiči se vije pot iz pristanišča do svetišča, ki je posvečeno karmelski Materi božji. Še danes mi doni v ušesih pesem »Lepa si, roža Marija«, katero smo zapeli pred kipom, ko smo srečno dospeli v Sveto deželo. Na glavnem oltarju je kip Matere božje, kakršnega vidimo na škapulirjih Karmelske bratovščine. Pod velikim oltarjem pa je votlina, v kateri je prebival prerok Elija. Tukaj je izprosil po hudi suši, ki je trajala tri leta in šest mesecev, potrebnega dežja. Tu je videl meglico, ki je prinašala dež na razsušeno zemljo; ta meglica je nekakša podoba nebeške Matere božje, ki rosi na zemljo obilo milosti in dobrot. To se posebno dogaja v svetišču Krmela, ki še danes presune človeka s tako pobožnostjo in s takim spoštovanjem, kakor premore le še oltar Marijinega oznanjenja v Nazaretu in Jezusovega rojstva v Betlehemu.

2. Nazaret

Po pravici se imenuje prva in najstarejša Marijina božja pot: Nazaret. Saj je v tem mestu bila rojena Marija; tukaj je živela, tukaj sprejela angelski pozdrav: »Zdrava Marija, milosti polna,

Gospod je s Teboj.« — »Tukaj je beseda meso postala.« — Tako beremo v kapelici pod cerkvijo Marijinega Oznanjenja v Nazaretu. 17 stopnic vodi izpred glavnega oltarja k votlini, kjer stoji oltar, okrog katerega gore svetilke. In na beli plošči je vrezana zlata zvezda, okrog nje pa napis: »Verbum hic caro factum est.« — Tu je beseda meso postala. — Tukaj je torej klečala Marija, ko je nadangel Gabrijel prinesel veselo vest od Boga Očeta. — Tukaj je tudi izgovorila Marija besede: »Glej, dekla sem Gospodova, zgodi se mi po Tvoji besedi.« Tu se je izvršila največja skrivnost: včlovečenje božje besede. Zato je tukaj najimenitnejša in prva božja pot na svetu. Zato se človek le težko loči od tega kraja, kjer se je prvič molila Zdrava Marija, kjer so se izpolnile želje, ki so ohranjene v angelovem oznanjenju.

Sredi mesta je tako imenovani »Marijin studenec«. Semkaj je hodila Marija po vodo. Vsako jutro in vsak večer hodijo semkaj še danes nazareške žene po vodo z velikimi vrči na glavi, kakor je običajno na Vzhodu. V cerkvi sv. Jožefa je bila nekdanja delavnica, kjer je preživel Jezus mlada leta. Tu je ohranjena miza Gospodova: Mensa Christi. To so ona svetišča, ki nas spominjajo na življenje sv. Družine v Nazaretu, in prav te so vzrok, da štejemo Nazaret za največjo in prvo Marijino božjo pot na svetu.

3. Betlehem

Cesar Konstantin Veliki je dal zgraditi nad votlino Gospodovega rojstva lepo baziliko, katero je posvetil božji Porodnici. Ta cerkev stoji še danes. V

notranjost drže ena sama nizka in ozka vrata. Pod prečno ladjo je votlina, kjer je bil rojen Sin božji. Tukaj je zadonela angelska pesem, ki tako lepo doni na sveto noč:

»Glej, zvezdice božje migljajo lepo,
odprto široko je sveto nebo;
duhovi nebeški se z raja vrsté,
prepevajo slavo, na zemljo-hité.«

Tudi tukaj stoji oltar, pod katerim je zvezda z napisom: »Tukaj se je rodil Sin božji.« Stene votline so prevlečene z višnjevo modrim baržunom. Tu se vrste maše v ranem jutru. Ko smo se mudili Slovenci v Betlehemu leta 1937., smo začeli s prvo sv. mašo že o polnoči. Bila je to prava polnočnica v betlehemski votlini, katere ne bomo nikdar pozabili. Škoda je le, ker ni ta sveti kraj izključna last katoličanov. Katoliški verski obredi in služba božja mora biti končana do sončnega vzhoda, ko pridejo na vrsto druge veroizpovedi. V Betlehemu je ohranjena duplina, kjer je živela sv. Družina. Tudi ta duplina je spremenjena v svetišče, ki se imenuje mlečna kapela.

4. Loreto

Kakor pripoveduje legenda, so prinesli angeli Marijino hišico iz Nazareta na Trsat in od tam v Loreto. Zgodovinsko gotovo je, da je bila v Loreti že Marijina božja pot leta 1294. Naši predniki so v srednjem veku imeli trgovske zveze z jugom. Vsako leto so bili veliki sejmi v Ankoni, kamor so Slovenci izvažali platno. To priliko so izrabili, da so obiskali tudi božjo pot v Loreti. Na višini stoji veliko Marijino svetišče. Spredaj je prostoren trg, tako da je pogled na cerkev, kupolo in zvonik res veličasten.

Ko stopimo čez cerkveni prag, se spomnimo svetopisemskih besed: »Postoj, sezuji svoje čevlje, kajti kraj, kjer stojiš, je svet!« Sredi cerkve, ki je zidana v podobi križa in katera ima 20 oltarjev, stoji glavna znamenitost, to je sveta hišica. Zunanost hišice je vsa obložena z marmorjem, s stebri in kipi.

Notranjščina je sicer preprosta, le oltar je dragocen ter se blesti v zlatu in

srebru. Glavna podoba nam kaže Marijo z božjim Detetom.

Sveta hišica je zunaj obdana s ploščami belega marmorja. Na teh ploščah so izklesani posamezni prizori iz Marijinega življenja, kakor je pač potekalo življenje v sveti Družini v Nazaretu. Glavni dobrotnik te cerkve je bil papež Pavel II., kateri je zbolel za kugo, ki je takrat gospodarila v Italiji. Zaobljubil se je Mariji v Loreti, kamor so ga pripeljali bolnega. Njegova molitev je bila uslišana. Ozdravil je in v znak hvaležnosti je dal pozidati sedanjo veličastno cerkev. Tukaj so nastale »Lavretanske litanije«, katere moli sedaj ves krščanski svet.

5. Marija Snežna

Največja in najlepša Marijina cerkev v Rimu se imenuje Marija Velika in tudi Snežna imenovana. Zgrajena je bila okrog l. 360. na kraju, ki ga je v avgustu pobelil sneg, kakor je bilo v sanjah nakazano pobožnemu Rimljanu, ki je tudi cerkev pozidal. Pred glavnim vhodom stoji 15 m visok steber z Marijinim kipom. Notranjost cerkve je lepa in veličastna. Razdeljena je na tri dele po 36 marmornatih stebrih. Strop je pozlačen z zlatom, ki ga je prinesel iz Amerike Krištof Kolumb.

Posebno bogato so okrašene stranske kapele. Desna se imenuje sikstinska, kjer je pokopan papež Sikst V. Pod glavnim oltarjem so shranjeni ostanki jaslic, v levi kapeli, tako imenovani pavlinski, pa je čudodelna podoba Matere božje, katero naj bi naslikal evangelist Lukež. K tej podobi romajo Italijani, Rimljani, pa tudi verniki vsega sveta, saj spada ta cerkev med štiri slavne rimske bazilike.

Za nas Slovence je ta cerkev posebno dragocena, ker sta se v njej večkrat mudila sv. brata Ciril in Metod. Imenovala sta jo takrat Marija pri jaslicah. V tej cerkvi je zapel sv. Ciril slovensko mašo, saj je prav v tej cerkvi blagoslovil takratni papež slovenske bogoslužne knjige. Prav zaradi tega smo Slovenci ob priliki zadnjega romanja ponovno obiskali to cerkev ter se s prošnjo pri-

poročali, da bi Marija pripeljala in združila slovenske rodove zopet v okrilje katoliške cerkve.

6. Monserrat

Španska dežela je pri nas prav malo znana, toda ta narod je častilec Marijin. Ne daleč od Barcelone je sredi skalovja Marijina božja pot Monserrat. Po naše bi rekli nazobčana ali napiljena gora. Visoka je 1241 m. Marijino svetišče je zgrajeno pod vrhom kakor lastavičje gnezdo ob skalnatih stenah. Sem gori je speljana tudi železnica vzpenjača, ki drži med izklesanimi stenami navzgor. Človeka obide groza, ko gleda pred seboj globoke prepade. Ko so prihrumeli mohamedanski Arabci v 8. stoletju na špansko, so skrili Marijino podobo iz Barcelone v votlino Monserrata. Pozneje so jo hoteli prenesti nazaj v mesto, toda niso je mogli spraviti iz votline. Sezidali so tukaj cerkev in benediktinski samostan.

Milostni kip Matere božje je nad tabernakljem, Marija sedi na prestolu z Jezusom v naročju. Svetopisemske besede se tu izpopolnjujejo: »Sinovi Tvoji bodo od daleč prišli Tebe častit. Vsak večer zadoni pred to milostno podobo: Salve Regina. V tej cerkvi je sv. Ignacij, kot bivši vojak, obesil meč na oltar Matere božje in ustanovil tukaj družbo Jezusovo.

7. Naša Gospa na stebru v Saragozi

Ker smo že na Španskem, obiščimo še drugo Marijino svetišče, ki je v cerkvi Saragoze. Cerkev stoji ob reki Ebro. Hiša božja je okrašena z dvema kupolama in dvema zvonikoma. Mogočna vnanjost ne pusti človeka naprej. Kakor je veličastna zunanost, tako mogočna je tudi notranjost. Sta prav za prav dve cerkvi, sklenjeni tesno med seboj. Devica stoji na mormornatem visokem stebru, oblečena je v dragoceno obleko, ki jo zamenjujejo ob raznih praznikih. Kot tako jo je videl stari sv. Jakob, apostol Španije, ki je označeval ob bregovih reke Ebro sveti evangelij. Ljudje se vrste in poljubujejo steber, nato pa z nepopisnim zaupanjem

gledajo v mili obraz božje Matere. Znano je, da so komunisti vrgli več bomb na to cerkev, a jo je Marija čudežno ohranila.

8. La Salete (Lasalet)

Kar so nam Slovencem Višarje, to je La Salete Francozom. Tudi ta božja pot leži približno v taki višini kot so naše Višarje. Na visoki planini se je leta 1846. prikazala Marija. Pet let kasneje je škof v Grenoblu v svojem pastirskem listu izjavil, da ima prikazen na planini La Salete vse znake resnice in da verniki smejo to verovati. Takoj so začeli z zidavo cerkve in romarske hiše. Škof je odbral več duhovnikov, ki so si naredili ime: misijonarji na La Salete, kateri oskrbujejo božjo pot. Ker je ta božja pot v taki višini, se začne romanja šele ob pričetku junija in trajajo do konca septembra.

Sredi Daufinskih Alp se dviguje na lepo zeleni planoti veličastna cerkev z zvonikoma in s tremi samostanskimi in romarskimi hišami v ozadju. Pred cerkvijo je postavljenih 14 postaj križevega pota, katere verniki radi obiskujejo. Od mesta Korps do vrha je tri ure hoda in to precej strme poti. Kljub temu se pomikajo procesije Marijinih častilcev v poletju na to gorsko pokrajino, kjer kraljuje Naša Gospa sprave na La Salete.

9. Naša ljuba Gospa v Parizu

Francozi imenujejo najlepšo pariško cerkev Notre Dame — cerkev Naše Gospe. Prvič se imenuje ta cerkev v 6. stol. Ko pa je pariški škof Moric v 12. stol. začel zidati novo stolnico, je sam papež Aleksander III. blagoslovil njen temeljni kamen. Cerkev so zidali več stoletij. V 15. stol. je bila dograjena ta velikanska cerkev, ki je ena največjih in najlepših Marijinih cerkev ter znamenito delo krščanske umetnosti, katero je rodila francoska gotika. Cerkev ima 5 ladij in 37 kapel. Je to najlepši božji hram v Franciji.

Francoska revolucija tudi temu svetišču ni prizanesla. Podivjana drhal je razbila oltarje, skrunila svetišče in na mesto, kjer je stala Marijina podoba,

je stopila malopridna ženska, katero so častili kot boginjo čistega razuma; toda ta nevihta je šla mimo, oskrunjeno svetišče so znova popravili in posvetili in verni Francozi so zopet poklekili pred Marijino podobo v znamenju pokore in notranje preroditve. Tako še danes Parizani iščejo v dušnih in telesnih nadlogah pred Našo Gospo varstva in pomoči.

10. Devica Marija v Puščavi (Maria Einsiedeln)

Einsiedeln je znamenita in najstarejša božja pot v Švici. Njen početek je tesno spojen z življenjem sv. Mainharda, ki je živel za časa Karla Velikega, torej v 9. stol. Kot benediktinski duhovnik se je podal v samoto sredi temnih gozdov. Ta kraj si je izvolila Marija, kjer je najprej izkazovala zvestemu služabniku Mainhardu posebne milosti, pozneje pa vsem njenim častilcem. Svetemu puščavniku so postavili majhno kapelico v gozdu z Marijinim kipom, katerega je puščavnik neizrečeno ljubil in častil. Tu je živel 25 let.

Tedaj pa se prikradeta v samoto dva roparja, da bi svetega moža ubila in izropala. Dva krokarja katera je udomačil puščavnik, se zaženeta na roparja z divjim kričanjem. Svetnik je pravkar opravil sv. mašo ter se pripravil za zadnji boj. Kar povedal je roparjema, po kaj sta prišla. Tedaj ga ubijeta in z nakradenim blagom bežita proti Curihi, krokarja pa za njima. Z glasnim hruščem in truščem sta opozorila mestno stražo na roparja, katera so prijeli in zaprli.

Leta 948. so tukaj sezidali cerkev. Posvečevati jo je prišel škof Konrad iz Konstancie. Ko je ponoči molil, je videl, kako je Jezus sam v spremstvu svetnikov in Matere božje ter angelskih zborov posvetil svetišče.

Ljudstvo je imenovalo to angelsko posvečenje in je vsako leto praznovalo ta čudoviti dogodek, katerega so potrdili tudi papeži.

Sredi veličastne cerkve stoji milostipolna kapela prav z onim lesenim kipom, ki ga je častil v puščavi sv. Main-

hard. Temni gozd je izginil, nastalo je okoli cerkve velikansko samostansko poslopje, okrog njega pa celo mesto. Skozi stoletja prihajajo verni Švicarji na ta kraj, da sprejmejo milosti iz rok nebeške Matere.

11. Ettal

Leta 1330. je bavarski cesar Ludvik ustanovil samostan Ettal. Za ta samostan je prinesel iz Italije kip Matere božje iz belega marmorja, izredne lepote in milobe. Na njenem kolenu stoji božje Dete, katerega podpira roka Matere božje. Na glavi imata zlato krono. Dr. Rotes, znameniti umetnostni zgodovinar, pripisuje delo Janezu Pisani, zastopniku pizanske šole, ter trdi, da je Ettal lahko ponosen na ta cesarski dar. Ni pa to edini zaklad, ki ga hrani samostan. Izredno lepo je pročelje cerkve. Z dvema stolpoma ob strani in veličastno kupolo, pod katero se razprostira okrogla cerkev. Ko stopimo v cerkev, se nehote začudimo bogati in umetniško izpeljani opremi. Nato splava naš pogled na glavni oltar, kjer je nad tabernakljem velikanska slika, ki predstavlja Marijino Vnebovzetje.

V majhni vdolbini pa zapazimo Gospo ustanoviteljico Ettala — majhen kip. V svetli kupoli je isti umetnik Knoller mojstrsko naslikal sprejem Matere božje v nebesih, ko ji prihaja naproti ves nebeški zbor svetnikov, patriarhov in prerokov. Levo in desno od glavnega oltarja so postavljeni po trije stranski oltarji s svetniškimi svetinjami iz rimskih katakomb. Znane so tudi orgle. Ko smo leta 1930. obiskali pasijonske igre v Oberammergau, ki je pihlo uro oddaljen od tod, se nismo mogli načuditi podobnosti Ettala z našim Gornjim gradom, katerega so tudi osnovali očetje iz reda sv. Benedikta.

12. Alt Ötting

je največja in najstarejša božja pot na Bavarskem, kamor prihaja letno do 300.000 romarjev. Kraj leži ob reki Inni ter šteje kakih 5000 prebivalcev. Milosti polna kapela je osmerokotna stavba iz zgodnje romanske dobe. Čudo-

delni kip Matere božje je iz leta 1300 in se blesti ves v zlatu in srebru. Tu počivajo v srebrnih posodah srca devetnajstih bavarskih kraljev. Znamenit dar je košček bombe, vdolan v zlato, z napisom: Nebeški kraljici v Altöttingu, Alfonz XII. in kraljica Viktorija 31. V. 1906. Ko se je namreč španski kralj Alfonz peljal k poroki 31. maja 1906, je nek anarhist vrgel v kočijo bombo, ki je vse raznesla in usmrtila, razen kralja in kraljice. Na isti dan in ob istem času se je brala v tej cerkvi sveta maša za tega vladarja pred čudodelnim kipom v Altöttingu. Posebno je obiskana božja pot ob binkoštih, ko prihajajo številne procesije romarjev po vseh potih in stezah z velikimi križi in vihrajočimi banderi. Ta kraj je zadnje čase postal bivališče mnogih rojakov iz kamniške in kranjske okolice. Gotovo večkrat molijo pred Marijinim kipom in se spominjajo v svojih molitvah svoje domovine.

13. Kevelaer

Bilo je v nedeljo 5. avgusta 1928, ko je pripeljal posebni vlak westfalske Slovence in posebni avtobusi Slovence iz Holandije in Belgije v Kevelaer na Marijino božjo pot, ki stoji sicer na nemških tleh, a tik holandske meje. V slovesni procesiji s cerkvenimi in društvenimi zastavami je korakalo nad 1000 Slovencev proti božjemu hramu. Povod temu romanju je dal naš obisk pri naših izseljencih v Westfaliji.

Zbrali smo se pred čudodelno podobo Marije Tolažnice žalostnih, ki se časti tu v snežni kapeli že od leta 1645. Na leto prihaja semkaj do 500 procesij s pol milijona romarjev. V tako oddaljenem svetišču je zadonela takrat slovenska pesem, v slovenski besedi je bila podana pridiga. Še več, po slovesni maši smo imeli slovenski katoliški shod. Skoro smo pazabili, da smo v tujini, toliko nas je bilo, ki smo bili istega duha in iste misli in krvi. Tod je bila blagoslovljena zastava slovenskega društva sv. Barbare.

Naši izseljenci, ki si morajo s težkim delom svojih rok služiti kruh daleč od domovine, v tujini, ki je človeku vedno

mačeha, ki reže črn kruh, prav ti naši rojaki se zbirajo leto za letom tu v Kevelaerju pred kipom Nje, ki se po pravici imenuje Tolažnica žalostnih. O, koliko solza, domotožja, koliko vzdihov in prošenj je bilo že izliti v našem jeziku v tej častitljivi kapeli. Hitro je minila nedelja, posloviti se je bilo treba. Zbrali smo se k slovesu okrog Marijinega oltarja in zadonela je stara romarska pesem:

V solzah mi plavajo moje oči
in srce od žalosti v meni kipi,
ker moramo danes slovo jemati,
preljuba Marija, morda zadnjikrat.
Oh usmili, Marija, se romarjev Ti,
naj vsak bo uslišan, kdor k Tebi hiti!

14. Marijino Celje

Na Zgornjem Štajerskem, visoko v hribih, 862 m nad morjem, stoji znana božja pot Marijino Celje. Pred cerkvijo je velik trg, čigar ozadje tvori veličastna Marijina cerkev s tremi zvoniki in kupolo. V ozadju pa vidiš planine in skalne gore. Znotraj ima cerkev tri podolgovate ladje z lepimi kapelami, sredi cerkve pa stoji Marijina kapela, ki je zgrajena iz marmorja. V srebrnem oltarju je pol metra visok kip Marije iz lipovega lesa. Na stenah visi veliko podob, zlate in srebrne posode, krone, svečniki itd. Vse to priča, da so bile molitve vernikov uslišane. Kjer stoji danes cerkev, so prebivali nekoč drvarji. V 12. stoletju so prišli semkaj menihi, da bi oglarjem oznanjali evangelij. Postavili so leseno kočo, polovico so porabili za stanovanje, drugo polovico so spremenili v kapelo. Na oltar so postavili križ in podobo Matere božje, ki je še danes v marijaceljski kapeli. Kmalu je postala okolica krščanska, narasla je v veliko naselbino in iz tal se je dvignila sedanja veličastna cerkev. Semkaj priroma vsako leto na tisoče vernikov na božjo pot. Izmed številnih procesij slovi še danes najbolj dunajska procesija samih mož. Z glasnim petjem in molitvijo sv. rožnega venca trikrat obidejo Marijino kapelo. Poleg Avstrijcev prihajajo semkaj še Čehi in Madžari. Prihajajo semkaj v stiskah,

vračajo pa se potolaženi z upanjem, da jim bo pomagano na Marijino priprošnjo.

15. Marija Bistrica na Hrvaškem

V Hrvaškem Zagorju ne daleč od slovenske meje kraljuje Marija Bistrica. Cerkev stoji na vzvišenem prostoru, okrog nje je trg s čednimi hišami. Poleg cerkve mogočno kraljuje veličasten zvonik. Sijaj mu daje streha, sestavljena iz rdečkasto-zelenih ploščic, ki se leskečejo v sončni svetlobi.

Kip na oltarju je lesen in od starosti začrnel. Marija drži v naročju Dete Jezusa. Hrvaški ban Nikolaž Zrinjski se je za časa turških bojov posebno odlikoval v Hrvaškem Zagorju. Tesno je spojena zgodovina te božje poti s hrvaškim junakom in s turškimi boji. Ko so skrili n. pr. Marijino podobo pred Turki in jo zazidali v zid, so zaslišali klic v cerkvi: »Oslepela bom!« Vsi so razumeli Marijino željo, da jo postavijo zopet v oltar, kjer je bila poprej. Danes ni na Hrvaškem bolj obiskovanega Marijinega svetišča kakor Marija Bistrica.

16. Stara Boleslava

Sveta brata Ciril in Metod sta bila velika častilca Matere božje. Nosila sta na svojih misijonskih potih od Soluna preko Balkana v Panonijo in Moravsko s seboj Marijino podobo. To podobo je prinesel sv. Metod po Cirilovi smrti tudi na Češko. Takrat je krstil češkega vojvodo Borivoja in njegovo ženo Ljudmilo, ki je živela posebno lepo in katero cerkev časti kot svetnico. Tej sveti ženi je škof Metod podaril omenjeno Marijino podobo. Po svoji teti Ljudmili jo je podedoval njen vnuk sv. Venčeslav, ki jo je tudi nosil s seboj. Sv. Venčeslava je umoril njegov lastni brat. Da bi to svetinjo obvaroval pred onečaščenjem, jo je njegov služabnik zakopal tamkaj, kjer stoji danes cerkev Matere božje v Boleslavi.

Leta 1160, je tod oral kmet svojo zemljo. Ko prideta voliča do kraja, kjer je bila skrita podoba, padeta na kolena in se ne premakneta, dokler kmet ni

dvignil te podobe, katero je ponesel kanonikom v Staro Boleslavo in ti so tukaj postavili cerkev.

Ko so divjali husitski boji na Češkem, so izropali neverniki tudi to božjo pot in odnesli podobo. Leta 1635. jo je kralj Ferdinand odkupil na švedskem ter jo postavil na njeno mesto v Boleslavo.

Semkaj romajo Čehi v trumah in priporočajo sebe in svoje njenemu varstvu.

17. Čenstohova

Naslednja božja pot nas popelje med Poljake, ki prav tako vneta častijo Mater božjo kakor Slovenci. Poljaki so za Rusi največji slovanski narod in so že od nekdaj posebno častili blaženo Devico. Pred prvo svetovno vojno so bili razdeljeni na tri države: Avstrijo, Nemčijo in Rusijo. Njihova država je bila razbita, vladala je tujeva roka, družila pa jih je v duhovno kraljestvo čenstohovska Mati božja, prav tako kakor sedaj. Nad mestom Čenstohovo se dviguje grič, ki mu pravijo Jasna gora. Tu si je postavila Kraljica poljskega naroda svoj prestol že leta 1382. Cerkev je obdana kakor trdnjava z visokim zidovjem. Trojna vrata z mogočnimi oboki peljejo proti glavnemu vhodu. Ako stopimo v notranjost cerkve, vidimo, da sta to prav za prav dve cerkvi, v drugi manjši je namreč milostna podoba. Njen oltar je sestavljen iz črnega marmorja in bogato okrašen z zlatom in srebrom. Marija drži v naročju nebeško Dete. Naslikana je na cipresnem lesu in od starosti vsa očrnela, posebno lep je Marijin obraz, njena obleka je kar posuta z biseri in z zlatom. Na licu Matere božje se poznata dve podolgovati rani, ki jih je prejela Mati božja od sovražnih husitov. Kar je nam Slovencem Marija Pomagaj na Brezjah, kar je Primorcem Sv. gora, Hrvatom Trsat, to je Poljakom Čenstohovska Mati božja. Poljaki bi bili zgubljeni, ako bi jih ne vezala ljubezen do domovine in posebna ljubezen do Marijinega svetišča v Čenstohovu. Stara resnica je, da se družina razide, ko mati umrje. Poljska se ne bo razšla, dokler živi Marija na Jasni gori. Ko človek v toliki luči zre na oltar, tedaj se nehote

vtopi v one oči, ki polne resnobe v trpljenju tolikokrat orošenih solz in zato tako vablljivo zro v tebe. Pred oltarjem valovi vedno množica romarjev, ki je prav za prav eno samo verno srce. Je pa tudi en sam zubelj, ki trepeti s svečami pred njenim oltarjem.

Izza vrat zadoni romarska pesem procesije, ki je pravkar dospela. Pred Marijinim oltarjem vojvoda romarjev trikrat pripogne križ, romarji padejo na tla, čela trčijo h kamenu, ustnice poljubljajo sveta tla. Množica se dvigne pa zopet pade na kolena in poljublja tla. Kdor vidi to živo vero Poljakov, mora biti prepričan, da bo čenstohovska Mati božja tudi v bodoče čuvala Poljsko.

18. Fatima

V letu 1917., ko je divjala prva svetovna vojna, se je Marija prikazala trem pastirčkom v Fatimi, na Portugalskem. Fatima, to ime je takrat udarilo v svet kot odrešilna beseda. Kakor se je že večkrat v zgodovini pripetilo, da se Bog poslužuje za svoje posebne namene ne učenjakov, ne slavnih mož, temveč preprostega človeka, tako vidimo, da je izbral tukaj tri pastirčke, katere je angel Portugalske v treh praznikih pripravil za oni namen, za katerega jih je odločila božja volja.

Bilo je 13. maja 1917, ko so otroci pasli svoje ovčke v Irijski dolini. Ko je zazvonilo poldan, so pastirčki začeli moliti rožni venec, kakor je stara navada v dotičnem kraju. Tedaj se nenadoma zabliška in zagledajo pred seboj nad nizkim hrastičem čudovito lepo Gospo, ki jim reče: »Ne bojte se, povabim vas, da prihajate skoz šest mesecev vsakega 13. semkaj ob 12. uri.« Potem jih vpraša, ali hočejo sebe darovati Bogu s tem, da prenesejo vse žrtve, delo in trpljenje za grešnike in zadostujejo njenemu Sinu. V imenu vseh odgovori Lucija, da hočejo! Nato prikazen izgine.

Otroci so prihajali vedno ob napovedanih dnevih v dolino. Vadili so se v premagovanju, tako so si pritrgali malico in jo dali ovčkam, namesto da bi jo sami pojedli. Ko se je začela zanimati oblast za dogodek v Fatimi, jih je dal

župan zapreti in kaznovati, hotel je preprečiti prihod otrok v dolino, pa ni mogel ne župan ne kaka druga oblast. Dne 13. julija jim naroči Marija, naj pridno molijo rožni venec, da bi bilo svetovne vojne konec in da bo 13. oktobra povedala, kdo je in kaj hoče od njih. Dne 13. septembra je bilo že nad 50.000 ljudi navzočih v Irijski dolini, ki so vsi izpovedali, da so videli svetlo žarečo oblo, ki se je polagoma spuščala k tlom. »Videli smo, kako se je Lucija pogovarjala z Gospo, ki je naročila: Vse ljudstvo naj vztrajno moli rožni venec in vojne bo konec.« Dne 13. oktobra je bilo v Irijski dolini 70.000 romarjev. Dež je lil kakor iz škafa, pa so ljudje vztrajali. Opoldne se prikaže Gospa in reče otrokom: »Mati božja presvetega rožnega venca sem. Prihajam, da opozorim vernike, naj izpremenijo svoje življenje in naj ne žalijo našega ljubega Gospoda. Molite vsak dan rožni venec in delajte pokoro za svoje grehe.« Nato zagledajo otroci še sv. Jožefa in Jezuščka, ki blagoslavlja množico. Lucija je nenadoma zavpila: »Glejte sonce!« Množica je zadrhtela, ko je zagledala sonce, ki se je vrtelo kakor ogromna plošča. Dež je hipoma prenehal, sonce pa je bilo podobno ognjemetu, ki se je prelival v mavričnih barvah. To se je ponovilo trikrat pred 70.000 ljudi, ki so trepetali v grozi, trepetu, kriku in viku, ker so imeli občutek, da se je sonce odtrgalo z neba in pada sedaj na zemljo. Vse je padlo na kolena, verni in neverni ter molili glasno rožni venec. Ves ta svetlobni čudež je trajal deset minut. To je začetek najnovejše slavne fatimske božje poti. Otroka Francek in Jacinta sta umrla. Lucija je stopila v samostan, kjer še živi. Razodela je doslej še dve skrivnosti, katere ji je zaupala Marija. Prva je, da so videli odprto peklo, kamor padejo duše pogubljenih. Te je mogoče v bodoče rešiti le s pobožnostjo Marijinega Srca. Napovedala je še sedanjo svetovno vojno, če se ljudje ne spokore. Druga vojna bo še hujša od prve. Nastala pa bo potem, ko se bo pojavila čudovita svetloba. To se je zgodilo v noči 24. in 25. januarja 1938. leta. Ako se bo svet posvetil Marijinemu Srcu in če bodo ver-

niki pristopali ob prvih sobotah v mesecu k sv. obhajilu, se bo še Rusija spreobrnila in zavladal bo mir. Vsako leto 13. maja in 13. oktobra prihaja sem 500 tisoč vernikov. Irijska dolina se je popolnoma spremenila. Tod zidajo sedaj največjo cerkev na Portugalskem. Tod izvira čudodelni studenec. Tukaj so že zgrajene bolnišnice za bolnike pa tudi domovi za duhovne vaje že stojijo. Srce te globeli pa je kapelica prikazovanj, na kraju, kjer je stal hrastov grmič, kjer stoji sedaj na oltarju naša ljuba Fatimska Gospa.

19. Lurd

Za Bogom častimo Marijo
Najprej...

Tako se začenja stara slovenska pesem. Zdi se, da romarji s to pesmijo na ustnicah s težkim hrepenenjem v srcu čakajo, kdaj se pokaže iz železniškega voza mesto Lurd, ki je znano po čudovitem razodetju Device Marije. V vznožju Pirenejev ob reki Gavi se razprostira to mesto, sredi katerega se dviguje grič s starodavnim gradom. To je torej tisti kraj, o katerem smo že toliko slišali.

Tu je votlina, kjer se je 11. februarja 1858. prikazala Bernardki lepa Gospa z rožnim vencem v roki. Tu je jama, iz katere je začel izvirati čudodelni studenec. Ni čuda, da ni v Evropi in na svetu kraja, od koder ne bi romali romarji semkaj. Kje je ona sila, ki vleče narode v ta kraj? To je Devica Marija, preblazena lurška Gospa.

Gladka cesta obdana z nasadi nas pripelje pred rožnensko cerkev, ki ima izmed treh cerkev, dvigujočih se druga za drugo, najnižjo lego. V tej cerkvi je 15 kapel v spomin na 15 delov sv. rožnega venca.

Od tu pridemo po stopnicah v zgornjo cerkev, ki je izklesana v skalovje, nad njo pa je sezidana veličastna bazilika iz belih kvadrov. Stene so preoblečene z dragocenimi darovi, značilne so zastave, nanošene od vseh narodov sveta. Glavni oltar stoji nad votlino, v kateri se je prikazovala Mati božja in rekla Bernardki: »Povej duhovnom, naj se sezida tukaj kapela in ljudje naj prihajajo v

procesijah na ta kraj.« Niso sezidali samo kapele, sezidali so kar tri cerkve.

Na tisoče je čudežev, ki so se zgodili v teku 75 let na tem kraju. Omenimo samo enega. Na binkošno nedeljo je stopala trudna romarica in peljala za roko majhno deklico, ki je bila slepa. Stara mati je molila rožni venec, deklica ji je odgovarjala. Nato je vedno ponavljala besede: »O, Marija, zdravje bolnikom izprosi tej revici, da izpregleda.« Deklica je molila za materjo, ni pa videla Marijinega milostnega obraza, povsod tema in noč. Tedaj se skloni mati k deklici in ji reče: »Odpri oči, Marija ti je pomagala!« in v trenutku so se odprle oči otroku, njen prvi pogled je veljal Materi božji. Vzdignila je roke in zavpila: »Vidim, vidim, o kako lepa Gospa!« Vsi navzoči so zapeli pesem »Moja duša poveličuje Gospoda«.

Nekaj nebeško lepega doživi obiskovalec Lurda ob sobotah zvečer, ko se vrši veličastna procesija z lučkami ob bajni razsvetljavi cerkve. Izpred votline se začno pomikati ljudske množice na obširen trg pred svetiščem, nato pa po stopnicah k zgornji cerkvi in zopet nazaj pred votlino. Vsa cerkev se zažlepi v tisočih lučkah, vsak vernik ima prižgano svečo. Iz zvonika zadoni čudovita pesem lurških zvonov:

Zvonovi zvonijo, premilo pojo,
častijo Marijo, preblazeno lurško Gospo.

Vsa množica pa pozdravlja Marijo z besedami:

Ave, Ave Marija!

Tako smo torej dokončali romanje po Marijinih cerkvah po Sloveniji in Evropi. Videli smo, kako kristjani tudi drugod častijo Mater božjo. In to nam daje poguma in nam vliva novo zaupanje na pomoč božjo. Marija pa naj blagoslovlja vsa slovenska srca, da ostanejo zvesta veri svojih očetov, blagoslovi naj našo domovino, kraljuje naj v vseh družinah, ki prebivajo na slovenski zemlji.

Ti, o Marija, naša Kraljica,
Ti besednica revnih sirot!
K Tebi hitmo, se Ti zročimo,
Tebe slavimo, polno dobrot.

Iz spon — v svobodo?

C. C.

Čudno: v tej razbolelosti sedanjih dni, ko prisluškuje srce in zro oči s skrbjo le še v bodočnost, mi je oni dan utekla duša vasovat. Na perotih mladostnih sanj in kopnenja je pohitela v sonce in toploto minulih dni. Pa se je ujela med nageljne in rožmarin na oknu in je ostrmela in prisluhnila pesmi, ki je zvenela izza okna.

Tu za nageljni je pa sonce, tu je pa sreča doma. Sonce sije iz dekletovih oči, sreča kipi skozi grlo iz njenega srca.

Roke hitijo, brzijo in z njimi brzijo dekletove misli:

»Hitro, hitro,« se priganja. »Dela je še veliko in opraviti ga je treba temeljito, da bo mama vesela. Zdaj je čas, ko ji lahko malo pomorem.

Pojutrišnjem ima god. Pa Janez tudi. Ta naš fant! Letos bo maturiral. In potem? Pravi, da pojde v semenišče. Brat — duhovnik. Srečen tisti dan, če ga bom res doživela. Pa kje je še to! Saj ne bomo zmogli. Da bi njega študirali in mene možili, je nemogoče. Bom morala pač jaz počakati. Ali pa bo hotel čakati tudi Peter?

Joj, fant moj, ko bi vedel, kako rada te imam! Biti ti hočem zvesta družica in verna spremljevalka tvojih jasnih in temnih dni, Biti ti hočem dobra in skrbna žena in mati najinim otrok. — Oče naš, ki si v nebesih, blagoslovi ga. — In če ne bo hotel čakati? Potem Bog s teboj, moj fant! Bog je prvi. Najprej Njemu, kar je Njegovega in potem nam, kar je našega. Dal mi je moči, da sem si ta križ naložila, dal mi bo tudi moči, da ga bom nosila.«

Zadovoljnost in spokojnost, ki vzklije iz odpovedi, ji je napolnila srce. Večkrat je ta radost gost njene duše. Saj, če hoče biti dobro in verno dekle, se mora marsikdaj odreči dvomljivi zabavi, obleki po modri, ki ni primerna za pošteno dekle, fantovski družbi itd. itd.

Pa ji je duša ravno zato tako svobodna, da ji lahko vsak hip poleti k soncu.

Ob pesmi in poletu te sončne duše, se je ogrela tudi moja duša. Potem pa se je vrnila v to sivo vsakdanjost.

Tudi tu odmeva pesem. A ta pesem je pesem sovraštva; je pesem pušk in topov, je strašna pesem razbesnelih in sproščenih človeških strasti: »Razpnimo čez ves svet vešala... divjajmo, kri je zakričala...« Tudi ženski glasovi se mešajo v to pesem, da celo prevpijajo se iz nje.

Kaj je vas, dekleta in žene, ki ste ustvarjene za svečenice ljubezni, za graditeljice in varuhinje človeške lepote in dobrote — privedlo na to pot sovraštva in uničevanja?

Vem kaj. Počasi, kapljico za kapljico so prilivali strupa v srca naših deklet in žena. In srkale so ga željno. Nekatere se še zavedle niso, da pijejo strup. Saj je bila to pijača sladkega okusa za njih bolno notranjost. In povsod se je dobil, še tam, kjer si najmanj pričakoval. Po knjigah in revijah, kinematografih in gledališčih in drugih zabaviščih, v šolah in uradih, povsod si naletel na to tujo učenost, ki je tako strašno preobrazila naša dekleta in žene.

In znali so, znali, propagatorji te učenosti brenkati ob pravem času na prave strune.

Najprej so ubili v dekletu čut za pri srčno navezanost na dom in povezanost družinskih članov med seboj. Dekle, ki ji je bilo nekdanj dom vse in je bila za svoje v njem pripravljena žrtvovati vse, je začela iskati le sebe. Lastna udobnost in sreča, čeprav dvomljiva, sta ji začetek in konec njenih misli in dejanj. Začela je siliti od doma, proč od tam, kjer jo povsod spremljajo dobre in skrbne oči domačih. Veselice in plesišča so namesto cerkve postala kraj njenih pogostih obiskov. Ob pijači in godbi je pozabljala na svoje deklško dostojanstvo in poslanstvo. Korak za korakom je drsela po gladki cesti uživanja navzdol v prepad. Visoke in svetle misli o svetem poslanstvu žene je oblatila v ponižujočem izživiljanju. Ob takem življenju je vedno bolj hromela in slednjič popolnoma ohromela njena volja za vse lepo in idealno. Kakor nalašč ob pravem

času ji je prišla komunistična ideja o enakosti in svobodni ljubezni.

Zdaj je dovoljeno vse, ne samo dovoljeno, celo priporočano. Vrže se torej v vrtinec življenja.

Njih somišljeniki pa so šli v hribe. Tu je presvetel dan za njihove temne naklepe, za njihove črne duše in krvave roke. »Pojdimo za njimi so rekle. Tam bomo živele, kot nam bo pozelelo srce. Saj smo si enaki, ljubezen je svobodna, naši cilji pa veliki.«

In so si nadele puške na rame, opasale nož ter odrinile osvobajati zasluženo domovino, one, njene svobodne hčere, potem, ko jih je komunizem osvobodil njihove ženske časti in poštenja. Zdaj so po lastni želji last vseh, vsem na razpolago. Vse odrešilne niti so prerezale, vse svetle poti, po katerih bi mogle nazaj k Soncu — zbrisale, ko so si mesto Sonca izbrale senco in temo in tovariši komunisti sami so mnjenja, da jim dobro store, ko jih s kroglo iz tovariške puške rešijo tega življenja.

To je storil iz žene komunizem pri nas, kjer se niti razmahniti ni mogel, kot je

misllil in želel, kaj je pa že storil iz ruske žene, kjer mu je dana vsa moč in oblast!

Pod geslom enakosti jo je vrgel v tovarne in rudnike, kjer mora robotati ne glede na svoje fizične in ženske sposobnosti.

Last vseh je postala. Kot igrača, ki jo lahko vržeš proč, ko se je naveličaš. S tem je bil ubit v njej čut materinstva. Iz stvariteljice in varuhinje je postala ubijalka lastnih, še nerojenih otrok. Pa saj je to dovoljeno. Kdo pa bo skrbel za toliko drobiža? Moževa dolžnost to ni. Lahko jo pahne s kopico otrok od sebe, kadar se mu poljubi. Ali naj se potem ona muči zanje? Po zakonu je to njena dolžnost. Zakaj bi si jo pa nalagala, ko pa ji isti zakon dovoljuje odpravo nadležnega bremena.

In tako se drži njenih rok kri najbolj nedolžnih in vpije po maščevanju.

To je komunistična svoboda in enakost, to so torej dobrote, ki jih komunizem nudi ženi. Gorje ti, Evropa, če se boš zadovoljila z njimi!

To pa se ne sme zgoditi in se zgodilo ne bo. K temu nam bo pomagal Bog, potem, ko bomo mi storili svoje.

Nove brazde

Janez Kmet — (Nadaljevanje)

Zjutraj je zgodaj vstala in se praznje oblekla: »K maši grem,« je dejala Tončki. Gredoč je stopila na vrt, natrgala krizantem in jih zvezala v šopek. Ponoči, ko ni mogla spati, se je spomnila matere tako živo in natančno, kot bi ji gledala v oči. Začutila je v tistem trenutku tako grenko kesanje, da je misllila, da ne bo prenesla. Zakopala je obraz v blazine in zaihtela.

Še pred mašo je odšla na pokopališče. Bilo je temno, debele plasti megle so se zgrinjale po globelih in se raztegovale nad grobove. Drugekrat bi ne šla v mraku na pokopališče za vse na svetu ne. Še opoldne se ga je izogibala. A tedaj jo je gnala tajna sila; ni se ustrašila škripajočih, zarjavelih vrat, ni opazila sivih obrisov molčečih spomenikov. Stopila je med gome, zavila na levo in padla na kolena pred s travo poraslim grobom. S tresočimi prsti je posadila šopek v prst. Zataknila je svečo; mrzlično in sunkovito se je stresla,

obraz se ji je spačil v silni bolečini. Ni prižgala sveče, vžigalice so ji padle na tla. Stisnila je ustnice, zakrila obraz z rokami in presunljivo zajokala. »Mati, moja mati!« Klicala jo je njena duša, a grob je ostal tih in nem. Šele zdaj je doumela materino ljubezen. A kaj! V črni zemlji spi ona in ljubezen. Julka je pa sama in zapuščena.

Sklonila se je prav do rjave grude in hlipala kakor otrok. Čemu drhti? Saj se mati ne oglasi. Da bi samo še enkrat izrekla svojo mehko besedo. Ni ga večjega trpljenja, kakor tisto strašno spoznanje, da te ne ljubi nihče več. Pa vendar je hrepenela Julka še zmeraj po nečem lepem in svetlem... Njeno hrepenenje je od dne do silnejše, oči iščejo tolažbe, sladkega smehljaja.

Prišel je prvi in ji pogledal v oči. Sanje so zacvele kakor najlepši nagelj. Oklenila se ga je in ihte prosila: Tine, tako sem sama! Ljubi me in te bom tudi jaz

ljubila. Kakor me je ljubila mati. Ne smehlaj se! Ne poznaš dekleta, ki prosi ljubezni s srcem, z besedami nikoli. Ponižala sem se, da sem te prosila, da bi pozabila gorje, — otrok brez matere.

Stopil je na njeno stezo drugi. Menda zato, da zdaj srce krvavi in umira... Za spoznanje se je umirila. Zdelo se ji je, da so ji solze prinesle olajšanje. Misli so jo begale, slike so se vrstile pred zaprtimi očmi... Mati vsa srečna hiti k svojemu otroku in Mirko v ljubeznivem nasmešku s čopom las preko čela...

Prižgala je svečo in se dvignila.

*

Mučni jesenski dnevi so se v enoličnosti vlekli brez konca in kraja. Nebo je bilo zastrto s svinčenimi oblaki, hribi v gosti megli, ki je kakor težko gorovje zapirala svet. Mrzla rosa se je oprijemala bilk in drevja. Steze in poti so bili opolzki, da ni bila varna stopinja. Po njivah je bilo pospravljenost; začelo se je delo v kletih in hišah.

Julko je prevzemala čudna tesnoba. Ni se mogla iz srca smejati. Molčala je več, kot govorila. Trpela je in čakala, čakala. Z vso ostrino se ji je zasadilo v srce: Mirka ni tako dolgo nazaj, tako naglo in brez slovesa je odšel.

Luščili so koruzo skoraj vsak večer. Šivati ni videla, je bila preslaba svečava. Sedali so večer za večerom na ista mesta. Oče pa Julka skupaj, Tončka in hlapec pa spet skupaj. Oluščene storže so metali pod klop. Tončka je bila še najbolj zgovorna. Šalila se je, obirala kar od kraja in se smejala. Julka je romala drugod, ni je poslušala. Oče je kaj povprašal, potlej je pa spet delal molče in počasi. Tončka je nagajala hlapcu in ga jezila. Dostikrat sta se sporekla, se začela obmetavati s storžji, da je moral oče poseči vmes. Kadar ga je hotela spraviti v slabo voljo, mu je sedla na kolena in se mu privila: kako te imam rada. Urno je planila stran. Smejala se je na vse grlo, da je bila v obraz kakor kuhan rak. Hlapec se je pa jezil in godrnjal. Oče je zmeraj z enako besedo miril: otroka neumna.

Ti večeri so bili za Tončko kratki in prijetni. Julki se pa kar niso zjasnili temnačni dnevi, otožnost jo je spremljala ka-

kor senca. Ponoči je prisluškovala, kadar se je oglasil pes v lopi; fantovsko pesem je vlekla na uho, dokler ni zamrla v daljavi. Mirka ni mogla pozabiti, nikoli ji ne bo obledela njegova podoba.

»Ali ni za trdno obljubil, da bo pisal?« se je spraševala in hodila gledat na pošto. »Da bom šla v mesto, je rekel. Zda se pa še oglasi ne!«

Kmalu bi začela omahovati. Očitki se ji niso hoteli poleči. Na vso moč ga je opravičevala.

»Bo pisal. Mirko je tako dober!«

Ni se varala. Dobila je dolgo pismo. Skrival ga je prebirala, tudi Tončki ga ni pokazala. Hvalil se je na vse pretege. Službo ima, tudi njej jo bo lahko preskrbel. Zarisal ji je pot bodočnosti med dehtečimi rožami in neizmerno srečo. Vse mu je verjela. Vabil jo je. Precej naj pride v mesto, zakaj bi se ubijala na kmetih. Imela bo prijetno življenje, bogate obleke, vse, kar si bo želela. Pričakuje jo vsak dan.

Julka je strmela. Vroča želja ji je rastla od trenutka do trenutka: v mesto, v mesto! Sramovala se je slutenj, ki so jo mučile v srcu. Ne, Mirko je dober, Mirko jo ljubi.

»Počakaj, saj pridem, Mirko!« Kar v sanjah se je izgubljala, gledala je mesto v razkošju, se sprehajala z Mirkom. Gospa bo. Vzela se bosta! Mirko ne laže. Premišljala je in preudarjala. Pismo se ji je zdelo zmeraj lepše. Kot bi ji govoril iz oči v oči. Na obraz se ji je naselil smeh. Odločila se je tako trdno, da bi je nihče ne odvrnil od sklepa: za Mirkom v mesto. Kdaj? Kakor mogoče hitro! Čaka jo, dolgi so mu dnevi kakor njej.

Shranjevala je denar, ni hotela več dati za domače potrebe. Mesto jo je vleкло, Mirko vabil in prosil. Še v sanjah je izgovarjala njegovo ime in jo je potlej Tončka dražila.

Nekaj dni pred Vsemi sveti jo je začelo trgati po zobeh. Ustrašila se je, a oplasil jo je ni. »Prešlo bo, kakor je prišlo,« se je tolažila. Prvi dan še ni bilo sile, drugi še hujše. Zavezala je ruto čez usta in lica in se držala tople peči. Pa vse ni nič pomagalo. Ponoči se je zvijala in premetavala po postelji; tudi očesa ni zatislila. Jokala je, vstajala, hodila po kamri in nestrpno čakala jutra. Tako je bilo tri dni. Za Vse

svete ni šla v cerkev. Vsa zdravila je devala na zobe, katere ji je kdo priporočil. Tončka ji je stregla kakor detetu.

Prehladila se je bila. Kako ne? V takem mrazu je silila iz hiše. Burja jo je prepihala, ko so spravljali repo. Kajpak vajena je bila na gorkem, ne pa v vetru, da je kar piskalo okoli vogalov. Pa še slabo podobolečena. Tončka je že prenesla, ko je pa krepka in udelana. Saj je zmeraj v mrazu.

»Nič, kar reko, pa reko! Beseda ni konj!« se je opogumila. »Oče, kar v mesto bi šla k zobozdravniku!«

Nekaj čudno jo je pogledal, ko je pa videl, kako trpi, se mu je res zasmilila.

»Le pojdi, ampak drago je... Saj še ne veš kam! Mesto ni Breg, punčara! No, pa. Bom že pogrešil,« je naglo popravil. »Zdravje je le zdravje.«

»Imam sama,« je potisnila denar na mizo.

»Koliko pa imaš?« je silil. »Ti lahko zmanjka ali druge sitnosti pridejo! Bog ve, kaj se lahko pripeti!«

Branila se je bolj zavoljo lepšega.

»Po svetu vendar ne smeš brez denarja! Kaj ti je!« Odprl je ročno torbico.

»Oče!« Vse je zagomazelo v njej. Spustil je denar vanjo in zaprl.

»Sam Bog,« se je oddahnila. V torbici je imela pismo. Joj, kaj bi bilo, če bi ga dobil? Še pomisliti si ni upala.

Dolga je bila pot do postaje. Zobje so jo prenehali boleti. Preštela je denar. Oče ni malo odrinil. Vzela je pismo, še in še ga je prebrala, skoraj ga je znala na pamet. Na vlaku se je stisnila v kot, gledala je skozi okno in mislila na Mirka, na dom. V mestu bo ostala, pa še namignila ni domačim. Nič, saj jim bo pisala. Obleke pa tudi ni hotela vzeti s seboj, v mestu bo drugačne nosila. Te naj pa Tončka ima. Tudi to bo morala zapisati. O, saj bo šla domov. Ali jo bodo gledale punce. »No, pa se norčujte!« Smejala se bo kmečkim punčaram. O, v mestu nismo kar tako! Pa še Mirko bo prišel v Breg, ampak samo za kako uro. Ej, saj bi se potlej več ne privadila na kmetih... Bo videla. Morda se bo še precej vrnila, da se bo doma poslovala in jim povedala, da ne bo več po Bregu blata mešala. Ja, kajpak, da bi bila zmeraj umazana, kakor so druge...

Zdaj pa zdaj se je zbudila iz sanj in se ozrla po ljudeh, ki so se glasno pogovarjali. Ni jih poslušala.

Presedla se je. Vlak se je komaj gibal. Kadar se je razširila ravan tja do meglenih gora, je obstal in čakal. Vsaj tako se ji je zdelo. Ne bomo nikoli v mestu, jo je skrbelo. Misli so že vasiovale pri Mirku. Kako bo vesel, ali se bo začudil, ko jo bo zagledal!

Končno je vendar sunilo, da se je oprijela okna. Vlak se je ustavil.

Spustila se je po stopnicah, se pomešala v množico in hitela v sredino mesta. V roki je tiščala pismo, zdaj zdaj je pogledala na zmečkan ovoj. Naslov se ji je zdel tuj; vprašala bo, če bo treba.

Hodila je iz ulice v ulico; ni, pa ni našla pravega napisa. Stražnika je vprašala, pokazal ji je dalje. Ko pa je bila že trudna, je spet poizvedovala; naravnali so jo v drugo stran. Oči so jo bolele, po životu je čutila vročino. Niso jo motile bogate izložbe, še po visokih belih poslopjih se je komaj ozrla. Tu pa tam se je ustavila. Ceste so se ji zdele tuje. Saj je bila že dvakrat v mestu, za tako majhne in ozke ulice pa ni vedela. Kaj, če ga ne najde? Kar zbadlo jo je. Poldrugo uro je hitela in obšla vse mesto po dolgem in počez. Prevzela jo je žalost in jeza.

»Mirko, ali je bilo prav, da sem verjela?« Stopinje so ji zastajale, omahovala je. »Tudi k zdravniku ne grem! Škoda denarja. Saj me zobje več ne bole!« Utrujena je bila pa zmeraj bolj.

»Aha,« je na pol glasno dejala. Sama svojega glasu se je ustrašila. Pa ne, da bi jo kdo slišal. Smejali bi se: s kmetov je, saj se ji pozna.

Pogledala je napis, že stokrat prebrani naslov na pismu je spoznala na nizki hiši. Poiskala je številko ter po nizkih stopnicah zavila v prvo nadstropje. Pod nizko obokanim debelim zidovjem je snivala mračna tišina. Julko je kar pretreslo. »Kakor v ječah!« je pomislila. Zavel ji je hlad v obraz, oster vonj jo je dražil. Postajala je vznemirjena, srce ji je burno bilo od bojazni in pričakovanja.

Na vrhu stopnic je obstala. Vrata so se vrstila ob dolgem hodniku. Človeka ni bilo nikjer nobenega. Začula je slaboten napev. Prihajal je od daleč. Poravnala je

lase in pogledala po gubah obleke. S plosko roko je šla preko krila, nato je boječe potrkala. Umaknila se je za korak in nato napeto čakala. Kmalu je zaškril ključ. Prikazala se je mlada dekle okroglega obraza in nasmejanih oči.

»Kaj želite, prosim, gospodična?«

Julka se je vsa zbegala, ko sta se srečali s pogledi. Tudi ta se norčuje, kakor se je včasih Mirko. Kakšna gospodična? Na kmetih ni... če so v mestu.

»Ali je tu na stanovanju študent...?«
Joj, nerodno ji je bilo, da bi se najrajši udrila. Ime je pozabila. Prestopila se je v zadregi. Tako se je zmešala, da ni vedela ničesar.

»Kako se piše?« Dekle jo je gledalo z dobrohotnim nasmehom.

»Oh, saj imam naslov,« jo je bilo sram, da je bila vsa rdeča. »Mavsec Mirko!«

Dekle se je zagledala, kot bi preslišala. »Za trenutek prosim! Grem gospo vprašat. Jaz se ne spomnim tega imena. Kako bi človek vse v glavi držal, ko je pri nas vedno toliko študentov.«

Priprla je vrata in izginila. Nekaj hipov so se čule hitre stopinje, potlej je bilo pa spet vse mirno. Julki je bila gospodična všeč. Kako lepo je bila oblečena pa zgovorna in prijazna. Gotovo je s kmetov, zdaj pa takale. Ali ji je dobro! »O, jaz bom tudi taka...«

Prišla je gospa. Bila je postarna, zgubano lice in sivi lasje so kazali videz zategrenosti.

»Mayseca iščete?« jo je premerila.

»Da, če ga poznate,« se je skoraj upognila pod njeno odločno besedo.

»Predobro! Samo en teden je bil pri meni, pa je izginil z mojim denarjem. Falot je, da veste, gospodična,« je sekala besno. »Se homo že srečali!«

Julki se je zavrtelo pred očmi; že je odprla usta, pa ni prišla vmes. Tako je gospa gostolela.

»...Vi pa za njim letate... Saj vas poznam, da niste njegova sestra... niste prva, pa tudi nesrečna ne boste prva...« Kar beseda je besedo pobijala, tako je govorila. »Nič prida dekle, ki se za takim falotom poganja!«

Z vso silo je zaprla vrata. Razkačena je bila, da bi se z nohti vrgla na Mirka.

Julka je ostala sama na hodniku. Osupnila je. Stresnila se je, nato pa kakor v omotici odhajala po stopnicah. Nič ni videla, ne slišala.

»Mirko!« je vzdihnila, ko je bila na ulici. Vsaka beseda ji je zadala novo rano, ki jo je skelela kakor žerjavlica. Zazvenelo ji je v ušesih: falot je... nič prida dekle...

Podzavestno je hitreje stopila. »Domov, naravnost domov!« ji je vpilo v duši. Oh, ti obrazi! Da bi vsaj nikogar ne srečala. Prodirali so jo z očmi. Kako bi se jim izognila?

»Kaj že vsak ve?« je že skoraj tekla po cesti proti postaji. Zdelo se ji je, da s prstom kažejo nanjo: pogledajte jo, nič boljša ni kot on. Saj ga love orožniki, tudi ona zasluži, da bi jo malo priprli...

»Mirko!« V tistem hipu se je v njej zrušilo, kar je v dolgih večerih zgradila iz sanj. Bila je ponižana. »Kako sladko si govoril, da te ni sram... Varal si me, hlapoustnik!...«

»Morda ni res? Saj si ga spoznala, dober fant je! Mestni ljudje so zlobni. Blatijo in zasramujejo... fej...«

»Mirko, kje si? Ne verjamem... Kje naj te iščem?« Obstala je kakor pred prepadom.

Razklanih misli se je vrnila domov...

*

Delo se je popolnoma zaprlo. Tu in tam se je še svetila rumena buča, ki je ostala na vzruteh, ali zeljnata glava sredi njiv, ki nikakor ni hotela dozoreti. Repa je že čakala v kletih. Pritisnil je mraz, ivje se je oprijelo drevja. Polje in gozd, njiva in pašnik so se dolgočasili, oropani okrasja in življenja. Še okoli domov je bilo kakor mrtvo. Nebo je molčalo. Ptice se že zdavnaj niso več oglasile. Le vrabci so vsak dan bolj silili v poslopja. Njihovi glasovi so bili bolj podobni joku in tožbi kakor pa prošnji.

Po vasi so bili za zimo kar dobro pripravljeni. Tnali so bili visoki, lope polne, da je burja po potih raznašala listje. Oglarji so vozili skozi vas. Visoko nadeti vozovi so škripali po zmrznjenih kolovozih. Vozniki so bili tako črni, da bi jih ob belem dnevu ne prepoznal. Vpili so, kleli, poganjali in pokali z biči, da so se vrane

spreletavale po golem drevju in so vaški psi labutali nad njimi.

Tončka, ki ji ni jeziček nikoli miroval, se je zmeraj obregovala v Oreharjevega, ki je tudi vozil. Kakor je mogla, mu je nagajala. Tisto mu je pela:

Konjča ima suhega,
skoraj že gluhega,
oglar pa mora bit' moj...

Kmalu sta prišla skupaj. Oreharjev je bil že kar hud. Ujel jo je in jo z ogljem namazal po obrazu, da je bila vsa lisasta. Drugi so se smejali, da so kar na roke pokali. Precej je bila ozdravljena. Še malo zamerila je. Nič več se ni spotaknila ob oglarje.

Julka ni mogla dolgo šivati pri oknu. K peči je potegnila šivalni stroj. Zmeraj jo je zeblo. Kaj bi je ne? Kadar so se odprla vrata, ji je ledeno zapihalo pod noge. Okna so bila tudi bolj slabo pritrjena. Res se ni Bog ve kaj videlo pri peči. Kadar se je sukanec snel, je komaj vdela šivanko.

Oče je vitrenjakov nanesel v hišo za vile in grabljišča. Potlej je še kolce pobral pod streho in pletel koše. Ni mogel biti brez dela.

Sneg se ni znal vsiliti. Vlekli so se mrki dnevi in vsak hip je grozilo, da bi človek rekel: Usulo se bo, da ga bo do sv. Jurija dosti. Dolgo ni moglo odrivati. Še nekaj dni je prevselo tako. Potlej je zvečer zavila burja, kot bi se trije obesili. Bučalo je po gozdu in žvižgalo okoli vogalov. Drugo jutro je bilo vse belo. Pa še ni nehalo snežiti.

Stepcova Tončka je bila nataktnjena, da je ni nobeden prav ogovoril. »Nič, četudi ga je do pasu,« je trmoglavo pribijala zmeraj eno in isto misel, ko se je ozirala po snežinkah. Kaj bi se ne jezila? S Cenetom sta se zmenila, da bosta šla v semenj.

»Na Miklavžev semenj, pa naj bo, kar hoče!« Saj mu je obljubila. Oh, ta Cene! Tako jo je zastrašil, ko je dejal, da bo šel v mesto. Kar hudo ji je bilo. Saj ni nič takega, pa vendar... tako je prijazen in dober...

Zadnje čase sta prav malo govorila. Včasih sta se na vasi srečala, ko je šla po vodo. Komaj sta se ogovorila in nasmehnila, več pa ne. Rada bi ga povabila na

dom. Saj ga tudi je, pa ni hotel priti. Prav je imel. Ji je povedal, zakaj ne... Bolj bi ji ne ustregel. Kaj bi se dajala v jezike! Povsod oprezujejo. Sama je videla, kako je Mana zastapljal vogale, kot bi kaj iskala. O, Tončka jo dobro pozna, Cene pa tudi.

»Na semenj pa,« je ponavljala. Julki je treba jopice pa za Miklavža bo nakupila. Oreharjevi otroci bodo gotovo prinesli nastaviti, saj že nekaj let sèm nosijo. Eh, ni se smela domisliti svojih otroških let! Julka je nastavljal pehar, ona pa košek. Pa koliko je Miklavž prinesel. O, ko bi bili še mati živi!

Julka je silila v semenj, pa ni mogla. Tončka je šla.

Pri kozolcu, tam kjer se začenja bližnjica, jo je počakal Cene. Vso pot sta hodila sama. Ravno prav, saj sta se imela veliko pogovoriti. Kar naenkrat se je prevesil klanec in sta stopala proti trgu. Pri prvih poslopjih so se začele stojnice. Dve dolgi vrsti sta se vlekli tesno ob hišah, da so se platnene strehe dotikale oken. Množica se je prelivala po ozki cesti od enega konca do drugega. Zdaj pa zdaj se je vmes zarinil voz, ljudje so se počasi in z jezo umikali, voznik je pa vpil in krel. Klici, vpitje, smeh in šale so se mešale, čez vse pa so plavali zadirljivi klici začrnelih kramarjev, ki so pred seboj nosili svojo robo: poceni, pol zastonj, pol za denar. Za stojnicami so se zavijale v kožuhe starikave kramarice, se prestopale, si mencale roke, vabile ljudi, razkazovale, govorile in silile. Mlad svet se je drenjal, razgledoval in kupoval.

Počasi je stopala Tončka od stojnice do stojnice. Zmeraj se je odpiralo novo bogastvo pred njo. Bele strehe so se vlekli kar naprej, brez konca. Tončka se ni mogla nagledati. Vrvjenje, hrup, kričanje in ukanje ji je polnilo ušesa, da bi skoraj oglušela. Za vodnjakom so lončarji razpostavili škafe in kuhalnice, piščalke in lončene igrače, kakršnih si se mogel izmisliti, lonce, skleda in pisano poslikane latvice. Ženske so se gnetle okoli, preskušale posodo po glasu in teži, se trgale za cene in plačevale.

Zraven je za stojnico z obutalom vpil prodajalec, razkazoval čevlje, skakal in mahal, se napenjal in kot črednik kričal,

da je bil ves slinast. Ceneta je kar k sebi potegnil.

»Fant, samo še danes imaš priliko! Kupi obutal, deset let ga ne boš na brusu raztrgal. Če ne, ti bo žal vse življenje...« Cene se ga je komaj otesel.

Za vogalom visoke hiše je zajetna ženska razkazovala drobnarije: prstane, verižive, obeske, uhane. Vse se je svetilo, kot bi bilo zlato.

»Cene!« Tončka ga je potegnila za rokav in mu pomežiknila. »Lej, srčki!« je zardela in se pomešala med nasmejane dekleta in fante. Ti so prijemali lect in spraševali po cenah, prebirali listke na srčkih, se muzali in odpirali denarnice.

»Mi boš kupil srček?« ga je Tončka opomnila pol za šalo, pol za res. »Poglej, kako so lepi!«

»Saj imam tvojega, ki je lepši kot so vsi ti,« jo je podražil Cene.

»Oho, kaj veš, da ga imaš? Katerega naj si izberem,« je zasukala besede. Bala se je, da je rekla preveč. »Tistile mi je všeč!« Pokazala je malo srce z ogledalcem in širokim listkom.

»Meni pa ta,« ji je vrnil in se namuznjeno nasmehnil.

»Tončka,« se je prerinila k njej Vrhovčeva štefa. »Greš z menoj? Jopico mislim kupiti. Mene bi še opeharili, boš pomagala barantati.«

»Lej, kmalu bi pozabila. Tudi jaz bom eno kupila! Kje pa jih imajo?«

»Tamle, le poglej!« Tončka je Cenetu pomignila, pa ni šel. Njej se je še bolj ustreglo. Dekleta bi se precej muzala: tak ima Tončka res fanta! Kajpak, ko je tako živa!

Cene je kupil ono srce z ogledalcem.

(Dalje prih.)

Gospodinje se pogovarjajo

Že dolgo se v Vigredi nič več ne sliši in ne vidi o kakem kuhanju ali o peki, ali sploh o kakih kuharskih zapiskih. Ker na vso moč rada kuham in se kljub vsemogočim omejitvam v nakupu živil še vedno trudim, da bi se res iz nič dalo kaj narediti, sem že nekajkrat prišla do presenetljivo lepih in tudi dobrih uspehov pri pripravljanju močnate jedi. — O, ne smejajte se! — prav res močnate jedi, ki je je bilo še enkrat toliko kakor nekajkrat prej, ko še nisem vedela za vse skrivnosti, ki sem jih pa zdaj polagoma sama odkrila. In ne morem si kaj, da bi danes vsaj nekaj teh skrivnosti ne izdala v tem-le našem gospodinjskem kotičku.

Kajne, za nedeljo se tako rade pripravimo, da razveselimo člane družine s kakšno močnato jedjo; težava je le, ko je pa moke malo in bi je potrebovale včasih še enkrat toliko, kolikor je imamo na razpolago. In prav to sem iznašla: polovico manj moke je treba. In veste, kje in kako? Če napravimo močnato jed iz vzhajane testa. Vse doslej smo delale kar na brž; pri tem pa je treba porabiti nekaj več časa in biti je treba na vso moč oprezna in čuječa. Kajti, če se vzhajano testo iz katerega koli vzroka sesede, ga za vse na

svetu ne spraviš zopet kvišku. Kakor kos usnja se ti valja pod rokami in kaj šele, ko je kuhano ali pečeno! Trdo je, neprebavljivo! Zato pa v prvi vrsti za vzhajano testo toplo kuhinjo in nobenega prepiha! Zato je najbolje, da se gospodinja v kuhinjo zapre, da ji nihče ne spušča mrzle sape vanjo.

Katera izmed vas bo hotela do prihodnjič poskusiti, kar bom zdajle obrazložila? Napravimo takole:

Najprej torej okna in vrata zapreti! Najbolje, da se znotraj zaklenemo! Veliko krušno skledo najprej splaknemo s toplo vodo in jo zbršemo. Vanjo stresemo moko, ko smo jo prej večkrat presejale. Ker nam krušne moke manjka, jo zmešamo morebiti s par žlicami pšenične ali koruzne moke, ali tudi s kakšnim dodatkom, ki so zdaj tako pogostni, n. pr. krompirjeva, Faidol, Griesol ali kaj podobnega. Vse to pa mora biti že prej dobro zmešano na deski, ko smo vse te moke presejale. Tako smo pripravile 25 dkg (četrt kg) moke v ogreto skledo. V to moko v skledi napravimo vdolbinico, v katero stresemo kvasek, ki smo ga postavile iz 15 g (ena in pol dkg) kvasa s ščepcem sladkorja in skodelici toplega mleka (lahko

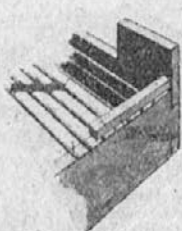
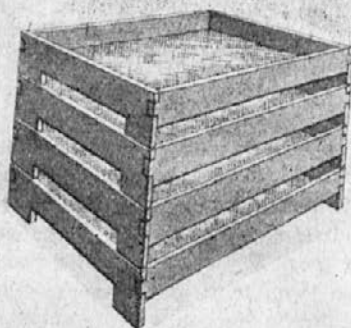
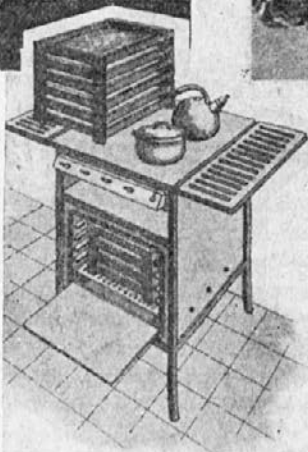

Sušenje sadja in zelenjave

Naša slika nam kaže spodaj desno sušilnico, ki si jo lahko doma naredimo iz lesenih letev, ali jo damo napraviti mizarju po označenih sličicah.

Zgoraj pa nam kažejo slike, kako naj tudi sicer v štedilnikovi pečici uporabimo osako priliko, da si za zimo nasušimo vseh potrebnih živil iz naših ortov in njiv, ki nam zdaj že kar bogato nudijo svoje pridelke. Iz slike tudi razvidimo, kako naj snažno in lepo pripravimo zelenjad za sušenje. — Eno pa našim gospodinjam ne moremo dovolj priporočati: Nobena naj ne opusti nobene prilike, da bi ne shranila vsaj enega dela zelenjave tudi za zimo!

Torej na delo!

tudi kondenziranega, le da napravimo iz njega tekočino, ne suhega za to rabiti!). Iz moke in kvaska vmešamo gosto testo; če je treba, pridenemo pač še kakšno žlico moke. Zdaj pokrijemo skledo s toplo ruto

in postavimo na toplo da vzide. Lahko na štedilnik, če ni prevroč, ali tudi v pečico, ki tudi ne sme biti prevroč, ali na lonec z vročo vodo, ki pa ne sme vreti. V 15 do 20 minutah se je testo dvignilo na dvojno

višino. Zdaj dodenemo: 2 žlici olja, nekoliko kakšne maščobe (masti, masla), 1—2 žlici sladkorja, ščepec soli, 1 jajce ali 2 žlici prej raztopljenega jajčnega nadomestka in po možnosti namesto tople vode polovico skodelice toplega mleka. Vse te dodatke vmešamo v vzhajano testo in to gosto testo stepamo toliko časa, da spušča mehurje. Zdaj pokrijemo testo in pustimo vzhajati 1—2 uri na toplem. Vziti mora vsaj na še enkratno množino, preden ga naprej obdelamo. Če smo ga n. pr. dejale v šarkljev model, naj bo za 2 cm pod robom. Iz te množine se dobi srednje velik šarkelj. — Važno pa je tole: Ves čas, ko testo vzhaja in ko je v pečici, se ne smejo odpreti ne vrata ne okno! — V Rusiji so rekli, da naj se »babo« skrije v posteljo, kamor ne pride noben preprih (baba je vzhajajoče testo).

Ko je testo doseglo dvojno višino, ga denemo — če smo ga dejale že prej v model — v pečico. Ako pa nameravamo iz testa napraviti kaj drugega, ga pač pričnemo obdelovati naprej; kajti iz tega testa se lahko napravi najrazličnejše pecivo.

Iz opisanega, le malo slajenega testa lahko napravimo kakor breskve velike krogle, ki jih lahko posamezne pečemo ali pa razpostavimo na nekoliko namazano in z moko potreseno pekačo, jih s čopičem pomazemo z raztopljenim jajčnim nadomestkom in denemo v pečico, kjer se peko 25 do 40 minut.

Iz tega testa tudi lahko napravimo tole izvrstno jed: Iz testa izrežemo z jajčnim podstavkom ali majhnim kozarcem (obod za krofe je prevelik) lične krogle, jih razpostavimo kot krofe na pomokano desko, da vzhajajo še kake pol ure. Kratek čas pred obedom, da ne čakajo pečeni, jih vložimo v ponev, da se speko. Ponev pripra-

vimo takole: Biti mora primerno velika za pripravljeno množino, dobro se mora pokrivate; vanjo vlijemo četrto litra vode, košek presnega masla ali maščobe in ščepec soli ter postavimo kroglo zraven krogle, kolikor jih gre notri. Postavimo na ogenj in pečemo toliko časa, da nič več ne diši po moki, ali pa da prične pokati. Kastrolo je treba med pečenjem večkrat na ognju obrniti. Zdaj hitro ponev odkriti, da ne padejo kapljice na pečene krogle, jih hitro zložiti na krožnik. Za drugo porcijo pa zopet pripraviti ponev za peko in zopet vložiti krogle in jih pečti kot prve. — Pečeni imajo prav lepo temno skorjico zlasti na dnu in prav prijetno hrustajo. — Zraven serviramo kak kompot, kakšno kremo ali kaj podobnega.

Ako pa bi raje imele buhtelne iz tega testa, delamo vse tako kot popisano, le da izrezane krogle rahlo razvlečemo, na vsak tak hlebec denemo nekoliko marmelade ali domačega sira (kakršne buhtelne pač hočemo), ga zvijemo in pečemo na pekači, ko smo jih po vrhu pomazale z raztopljenim jajčnim nadomestkom, brez ponovnega vzhajanja 40—50 minut v srednje vroči pečici.

Iz takega vzhajanega testa tudi lahko napravimo jabolčni ali češnjev zvitok — štrudel, pa še mnoge druge stvari, ki jih je treba le poskusiti in si vzeti čas, da naše domače vsaj ob nedeljah razveselimo s kakšno spremembo.

Povedala sem samo tiste stvari, ki sem jih sama poskusila in so se mi prav lepo posrečile. Zdaj bi pa prav zelo želela, da bi še katera druga, ki je delala po mojem navodilu, sporočila, kako se ji je posrečilo.

Prav mnogo uspeha!

Tinca M. v M. G.

Naši razgledi

Sol v prehrani. Katera gospodinja ne pozna kuhinjske soli? Pri kuhanju je ne daje v jed samo zato, da bi izboljšala okus hrane, ampak tudi zato, ker je sol nujno potrebna za naše življenje. Brez soli bi želodčni sok ne imel tiste prebavilne moči, kot jo ima sicer. Vendar smemo dodajati sol kot začimbo le v neznatni količini. Nik-

dar ne smemo preveč soliti, kar se je posebno v prejšnjih časih žal tudi prevečkrat dogajalo, ker človeškemu telesu s tem več škodujemo kot koristimo.

Rastlinska hrana ima že sama po sebi precejšnjo količino raznih soli. Meso in druga živila živalskega izvora imajo manj soli kot živila rastlinskega izvora. Telo

samo regulira pravilen dovoz raznih soli razen kuhinjske soli, ki jo dodajamo hrani. Kuharska umetnost je tudi v tem, kako naj sol porabimo pametno in zmerno ter na pravem mestu.

Če se spoji kislina z lugom, nastane povsem nova kemična snov, ki običajno ni niti kislina niti lužnata. Kemiki imenujejo take spojine — soli. Našemu telesu dovajamo soli s hrano. Soli so v telesu posredovalke vseh presnov, ki se vršijo v telesu. Soli telo ne izloča samo s sečem, ampak tudi skozi prebavni kanal ter z znojem iz kože. S poskusi na golobih in psih so ugotovili, da je uživanje hrane, ki je imela le malo soli, privedlo v 13—36 dneh do smrti, čeprav je poskusna žival uživala hrano, ki je imela dovolj kalorij (Forster 1873).

Življenjsko važnih atomskih skupin je dvanajst. Te sestavljajo razne soli, od katerih je gospodinjam najbolj znana kuhinjska sol ali natrijev klorid, ki je spojina natrija s klorom. Ta sol je v telesu važna, ker je sestavni del vseh telesnih sokov. Kot sem že omenil, jo dobi naše telo s soljeno hrano. Dnevna uporaba naj znaša okoli 15 gramov, najnižja mera pa je 2—3 gramov dnevno zaužite soli. To količino uporabljamo tedaj, kadar hočemo telesu odtegniti soli, kakor n. pr. pri zateklinah ali ledvičnih boleznih. Zdravniki predpisujejo dietno hrano z majhno količino soli tudi pri kožni tuberkulozi in raznih ekcemih. Pomanjkanje soli pa zdravemu telesu lahko zelo škoduje. Nastopi lahko uremija, omedlevica in krči. Želodčni sok izgublja svojo solno kislino, zaradi česar je motena normalna presnova hrane. Po uživanju preslane hrane zbole ljudje na ledvicah. Če je natrija v telesu preveč, se zmanjša pod normalno mero količina kalcijevih, magnezijevih in kalcijevih soli.

Poleg kuhinjske soli — natrijevega klorida, ki ga telesu dodajamo s hrano, pa dobi telo predvsem iz zelenjave še druge važne soli, ki jih potrebuje.

Blodišča. V času baroka in rokokoja so bili vrtovi z mnogimi zapletenimi stezicami, iz katerih je obiskovalec le težko našel izhod, zelo priljubljeno igračkanje. V javnih sprehajališčih so jih prirejali in so za vstop v tak vrt z zamotanimi poti in stezami nastavili posebno vstopnino. Saj

je to res prava zabava, če greš po lepi poti v vijugah dalje in dalje, pa se naenkrat znajdeš pred steno, preko katere ne moreš in si iščeš izhoda po isti poti nazaj, pa se zopet in zopet izgubiš. Zlasti mladina se je rada podajala na ta vijugasta pota brez pravega izhoda, da je žela pravo slavo, če se je srečno izmotala iz teh blodnih potov. Znamenit vrt z zamotanimi poti in stezicami je dal prirediti angleški kralj Henrik VIII. v parku gradu Hampton Court pri Londonu. Ta vrt imajo zaznamovan tudi vsi vodiči po Londonu, da si ga obiskovalci Londona gotovo ogledajo. V njih je tudi kažipot za izhod iz tega labirinta, ki ga pa niti dva obiskovalca pravilno ne razumeta in se tako — izgubita, da jima mora priti čuvaj na pomoč. Eden ti svetuje, da hodiš desno in prideš prav gotovo po pravi poti iz vrta; drugi pa ti svetuje naravnost nasprotno, da hodi levo. Zgodilo pa se je, tako so pripovedovali očividci, da se je zgubil oni, ki se je držal desne, in oni, ki se je držal leve; prav pa je našel izhod tisti, ki je šel naravnost. — Zabavno mora biti tako iskanje prave poti za šalo, saj je v naših gozdovih včasih kar resno; človek išče in išče pot iz njega, pa jo s težavo najde in pravimo, da so nas čarovnice vodile.

Lan in konoplja. Že v letošnji prvi številki »Vigredi« smo opozorile na prekoristno rastlino, namreč na lan. Lan nam daje vlakna za izdelavo platna. Seme pa nam nudi zelo izdatno in mastno olje za gospodinjsko uporabo; laneni kravajci pa so za živinsko krmo kaj iskana klaja. — Tudi presti naša sedanja mladina več ne zna. Pa vendar bi kmečke družine mnogo prihranile, ako bi se na naših kmetijah zopet vsako leto sejal lan kakor nekdane čase.

Podnebje v naših krajih je za lan kar ugodno. Najbolje uspeva v vlažnih gorskih legah in v rečnih dolinah z enakomernimi pa obilnimi padavinami. Uspeva na vsakih tleh razen na suhem pesku ali apnencu. Sejemo ga na močno gnojeno ozimino ali na deteljšče, redko pa na ovisšče. Tla močno izčrpa v svojo korist in ga navadno šele čez sedem ali devet let zopet sejemo na isto mesto. Zahteva globoko preorano zemljo brez plevela. Zato že v jeseni pripravimo mesto zanj; njivo globoko preor-

jemo in pustimo čez zimo. Močno umetno gnojilo (kalijeva sol in fosforna kislina) spravimo že jeseni v zemljo, ker svež hlevski gnoj kakor tudi umetna dušikova gnojila ne smemo uporabljati. Spomladi njivo že zgodaj prebrnemo. — Najboljši čas za ruvanje je ob rumenem zoru. Ako hočemo dobiti seme, pa tudi za pridobivanje olja, moramo počakati še nekaj dni. Rujemo ga le ob lepem vremenu in ga čimprej dvignemo s tal in oslonimo na nizka plotišča. Ko je suh, osmukamo semenske glavice in stebela položimo, »razgrnemo« po travi, da se gode. Ko je staničina zrahljana od lege, sonca in dežja, ga posušimo in povabimo trlice, da ga otro in strepljejo. Tako dobimo predivo, ki počaka zimskih večerov, da ga spredemo v lepo svilen prejo.

Skoraj na enak način pridelujemo konopljo, ki nam daje konopno predivo za konopno platno pa tudi za vrvi. Uspeva na

sočnih, zavarovanih legah na rahli, apnenčasti, močni in globoki zemlji. Ni zahtevna in jo lahko sejemo za vsako setvijo. Uporablja se tako svež gnoj kakor tudi umetna gnojila. Sejati ne smemo pred sredo maja zaradi slane.

Vse naše kmetije naj bi se zopet zavzele za setev teh dveh prekoristnih domačih industrijskih rastlin. S tem bi tudi našemu ženstvu zopet vrnilo mnogo lepega gospodinjskega dela, ki so ga naše stare matere še z veseljem in velikim uspehom opravljale. Tedaj bomo zopet doživeli vesele in značilne navade naših teric in bomo zopet prisluškovali starim povestim, ki spadajo samo k brnenju kolovrata.

Kmetijsko-gospodinski tečaj naših deklet-begunk je bil zaradi bolezni, ki je prekinila redni pouk, podaljšan do 10. junija. O poteku in uspehih, ki so že vidni, bomo poročali v eni izmed prihodnjih števil.

Naša posvetovalnica

Odgovori na zdravstvena vprašanja

Odgovarja primarij dr. V. Meršol

Lada K. — K. želi pojasniti glede porabe tablet aspirina in piramidona (amidopyrina) pri glavobolu.

Redka je oseba, ki je ne boli kdaj glava, posebno v sedanjih časih. Zdi se, da so samo otroci bolj ali manj izvzeti, zato pa zaradi njih rada glava boli starše in učitelje.

Glavobol je le izjemoma samostojna bolezen (nekateri to sploh zanikajo), ampak skoraj vedno samo spremljevalec ali posledica drugih bolezni, znak ali simptom, da v telesu nekaj ni v redu. Vzrokov za glavobol je brez števila: so to lahko telesne ali pa duševne bolezni, mnogokrat tudi žalost itd.

Kdor hoče bolezen dobro in temeljito zdraviti, ta ne bo zdravil samo znakov ali posledic, ampak bo skušal ozdraviti ali odstraniti predvsem vzroke. To velja še posebno za glavobol. Ker so vzroki različni, bo tudi zdravljenje različno.

Glede zdravljenja glavobola pa naj v splošnem velja tole: Pri vseh boleznih, ki jih spremljata visoka vročina in glavobol, pri vseh silnejših ali dolgotrajnejših bole-

činah v glavi se bo pameten bolnik posvetoval najprej s svojim zdravnikom in šele nato uporabljal razna zdravilna sredstva. Bolnik lahko vzame sam razna protisredstva le v primerih, kjer je znan razlog glavobola, ali pa z namenom, da olajša silne bolečine pri novo nastopivši bolezni do prihoda zdravnika.

Pri glavobolu se uporabljajo najraznovrstnejša sredstva, med njimi najbolj pogosto aspirin in piramidon (včasih pod raznimi drugimi imeni). Posebno prvi je jako v čišlih.

Če velja načelo »Zmernost v jedi in pijanci!«, velja to še prav posebno za zdravila. Še tako dobra zdravila, ki se uporabljajo brez pravega razloga (indikacije), brez reda in prepogosto, večinoma škodujejo. Gotovo je prav, da imajo v vsaki družini kakšno sredstvo za olajšanje bolečin (pri glavobolu, zobobolu, revmatizmu, trganju itd.) doma, vendar naj se z uživanjem teh sredstev ne pretirava. Tako aspirin kot piramidon, posebno če se uživata na prazen želodec in skozi daljšo dobo, škodujeta lahko želodcu, jetram in srcu.

Aspirin se uporablja predvsem pri navadnih prehladih, pri influenci, pri boleči-

nah v mišicah, in sicer 2—3 krat na dan po eno tableto (odrasli po 0,5 g, otroci sorazmerno manj).

Pri glavobolu, zobobolu in pri bolečinah v sklepih pa se z boljšim uspehom uporablja piramidon, in sicer 2—4 krat na dan po eno tableto (odrasli po 0,3, otroci po 0,1). Eventualno uporabljanje večjih doz predpiše zdravnik.

Tablete najprej raztopimo v četrtini korzara mlačne vode ali čaja in nato zaužijemo. Tako raztopljeno zdravilo se laže in hitreje vsrka v želodec in črevesju ter hitreje deluje. Ako pa vzamemo celo tableto, pride ta v praznem želodcu, kjer je malo želodčnega soka, do dna ali stene želodca, kjer se počasi raztaplja. Ker je sredstvo na malem prostoru preveč koncentrirano, lahko tam draži sluznico in večkrat vzeto sčasoma povzroča neprijeten občutek in lahko sproži razne želodčne bolezni.

Pol ure do eno uro po zaužitju tablete se bolnik navadno začne malo potiti. Zato je pametno, da je takrat doma in da se ne izpostavlja prepihu. Če je potenje močnejše, je potrebno telo dobro izbrisati ali tudi preobleči perilo.

Iz teh kratkih pojasnil sledi, da naj uživa bolnik tablete aspirina ali piramidona le izjemoma brez predhodnega posvetovanja z zdravnikom, v vseh resnejših primerih pa naj vpraša svojega zdravnika za svet. Še posebno pa naj se ne ravna po nasvetih drugih bolnikov. Vsak bolnik na bolezen in zdravila po svoje reagira. Nič se ne da posplošiti. Kar je za enega dobro, drugemu lahko škoduje in narobe.

Odgovori na gospodinjstva vprašanja

Rumen ali bel koruzni zдроб. Kot hranilo sta oba dробa enakovredna. Splošno pa velja, da manjka koruzi organska spojina triptofan, zato je ne smatramo za popolno živilo. Za zgradbo telesa namreč potrebujemo tudi to spojino in jo zato moramo nadoknaditi z drugimi živili.

Kemična sestava koruznega dробa je sledeča (v odstotkih): vlaga 11, dušikove snovi 8,8, tolišče 1,05, ogljikovi hidrati 78,04,

surova vlakna 0,36, pepel 0,68. V pepelu najdemo 28,8 kalijevih, 3,5 natrijevih, 6,32 kalcijevih, 14,9 magnezijevih, 1,5 fluorjevih in 44,9 fosforinih soli (računano na okside). Telesu podeli 1 kg koruznega dробa 3.391 kalorij.

Ing. B. N.

Kuhanje zelenjave. Brali ste, da okus sadja in zelenjave vseh vrst močno trpi, če se kuha v emajlirani obkrušeni ali aluminijasti posodi. — Emajl je lahko tekoče, borovo kislino vsebujoče steklo, kateremu je primešan kositrov dvokis, da pomotni in postane mlečno obarvan. Z emajlom se zaščitijo železni predmeti pred razkrojnimi vplivom kislin. Tudi kuhinjska posoda je znotraj običajno prevlečena s plastjo emajla. Pri naglih spremembah toplote, ali če je uporabljen slab material, pa emajl rad počí. Napravijo se sprva majhni risi, končno pa opazimo v loncu cele lise na krajih, kjer se je emajl odluščil. — Ker so v sadju in zelenjavi razne kisline, se te kemično vežejo s prostim železom iz okrušene posode, jed pa se navzame neprijetnega okusa. Kar se tiče aluminijaste posode je znano, da se tudi aluminij raztaplja v sadnih kislinah, vendar doslej ni znan noben primer zastrupljenja, ker te soli niso strupene. Res pa je, da trpi jed na okusnosti. — Pri tej priložnosti bi rad opozoril čitateljice, naj ne puščajo v kislih jedeh železnih vilic ali nožev, ker ne nastane neprijetni okus samo od kuhanja v okrušeni posodi, pač pa se lahko jed navzame neprijetnega okusa tudi po pravilni pripravi, če z njo pozneje nepravilno ravnamo. (Sedaj je nastopila sezona solat in včasih pozabljajo gospodinje v preobilici drugega dela na vilice ter jih puste v solati.)

Ing. B. N.

Odgovore na druga vprašanja kakor tudi nova vprašanja bo prinesla avgustova številka. — Čas za odgovore in nova vprašanja je vsak mesec do 15. — Vprašanja za g. zdravnika je najbolje poslati v posebni kuverti z opombo »Za g. zdravnika«. (Op. uredništva.)

Poravnajte zaostalo naročnino!

Erscheint monatlich — izhaja mesečno. — Preis - cena L 15.—. — Herausgeber - izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra cesta 80. — Schriftleiter - urednik Zora Požanel, Slomškova ulica 1. — Gedruckt von der Zadrúžna tiskarna in Laibach - Natisnila Zadrúžna tiskarna (Maks Blejec) v Ljubljani.